

ANLAM VE ANLATIM BOZUKLUKLARI AÇISINDAN KUR'AN MEALLERİ¹

Abdülcelil BİLGİN²

Öz: Bu makalede, meal okurlarının karşılaştığı/karşılaşacağı zorluklar üzerinde durulacaktır. Bize göre, meal okurunun Kur'an'ı anlamasını zorlaştıran birçok engel bulunmakla birlikte bütün bunları *anlam ve anlatım bozuklukları* şeklinde iki başlık altında özetlemek mümkündür. Bu makalede, Kur'an'ı doğru bir şekilde anlamamızı zorlaştıran adı geçen iki engeli, birçok örnekle ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, meal, anlatım bozukluğu, anlam bozukluğu.

Abstract

TRANSLATIONS OF the QURAN IN TERMS OF MEANING AND EXPRESSION DISORDERS: In this article, it will be examined the problems that readers of Quran translations have encountered with. In my opinion, although there are many obstacles making harder to understand Quran, we can classify all of these as *meaning and expression disorders*. In this study, we try to deal with two obstacles mentioned above in the light of many examples.

Key Words: Qur'an, translation of the Qur'an, meaning disorder, expression disorder

Giriş

Kur'an'ı, Türkçe çevirilerinden okuyacak bir okuyucunun karşılaştığı muhtemel zorlukları şu şekilde özetlemek mümkündür: Türkçe meallerdeki *anlam ve anlatım bozuklukları*.

Anlam bozukluğunu, kısaca kaynak metnin hedef dile çevirisinde yapılan yanlışlıklar/hatalar şeklinde tanımlamak mümkündür. Mütercimim, çoğunlukla kendisinden kaynaklanan çeşitli nedenlerle ayeti veya ayetin herhangi bir bölümünü, eksik ya da hatalı bir şekilde tercüme etmesi, orijinal anlamın bozulmasına/eksik kalmasına neden olur. Dolayısıyla bu eksiklikler, okuyucunun Kur'an'ı hatalı bir şekilde anlaması sonucunu doğurur. Adı geçen hata ve eksiklikler, mecazi yönü ön planda olan deyim ve benzeri sözvarlığı unsurlarında daha yoğun ve açık bir şekilde kendini his ettirir.

1 Bu makale, ağırlıklı olarak *Kur'andaki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*, *Kur'an Meallerindeki Anlatım Bozuklukları* ve *Kur'an-ı Kerim'i Türkçe Çevirilerinden Okurken Karşılaştığımız Anlama ve Algılama Eksikliklerinin Temel Nedenleri* adlı çalışmalarımız esas alınarak hazırlanmıştır.

2 Doç. Dr., Muş Alparslan Ü. İslami İlimler Fakültesi DKAB Bölümü Öğretim Üyesi (e-mail: a.bilgin.deyim@gmail.com.)

Kısaca, anlatılmak istenilenin anlatılamaması olarak açıklayabileceğimiz *anlatım bozukluklarının* çeşitli sebepleri vardır. Dilbilimciler, anlatım bozukluklarını bu sebeplerden hareketle sınıflandırmaktadırlar. Dilbilimcilerin üzerinde anlaşmaya vardığı bir sınıflandırma bulunmamakla beraber anlatım bozukluklarının en önemlilerini şu şekilde sıralayabiliriz: Özne, tümleç ve yüklem yanlışları, Yapıları yanlış olan sözcükler, karıştırılan sözcükler, okuma, yazma, söyleme yanlışları, yanlış anlamda kullanılan sözcükler, gereksiz sözcük ve yardımcı eylemler, çelişen sözler, tamlama yanlışları, yanlış yerde bulunan sözcükler, atasözlerinde ve deyimlerde yapılan yanlışlar, düşünce/manlık hatalarından doğan yanlışlar...³ vb.

Bu makalede, Ateş, Bilmen, Bulaç, Çantay, D.İ.B, Eliaçık, Elmalı, Eryarsoy-Ağırakça, Hayrat, Öztürk, Piriş, Ünal, Varol, Yavuz, Yıldırım ve Yüksel gibi mütercimlerin çevirilerini eksen alarak; Kur'ân meallerindeki anlam ve anlatım bozukluklarından bazılarının meallerde nasıl tezahür ettiğini birçok örnek vererek göstermeye çalışacağız.

I. Kur'ân Meallerindeki Anlam Bozukluklarıyla İlgili Bazı Örnekler

Söz dağarcığının yetersizliği, kelimelerin anlamlarının tam olarak bilinmemesi gibi nedenler, duygu ve düşünceleri anlatmaya çalışırken anlamlı cümleler kuramamaya ve kelimeleri konuldukları anlamlara paralel kullanamamaya neden olmaktadır. Böylece kurulan cümlelerde anlam bozuklukları meydana gelmektedir.

Kur'ân meallerindeki anlam bozukluklarının, kaynak dille ilgili kimi bilgi eksikliklerinin yanı sıra Türkçeye vukufiyyetin yeterli düzeyde olmamasından da kaynaklandığını söylemek mümkündür. Kaynak dildeki deyim vb. mecaz gruplarına ait unsurların farkına varamamak yahut bunları, Türkçeye, kelimelerin taşıdığı gerçek anlamlarla tercüme etmek, çoğu zaman referans metindeki anlamın eksik veya bozuk bir şekilde aktarılmasına neden olmaktadır. Anlamın oluşmasını etkileyen edat vb. unsurları göz ardı etmek, kelimelerin taşıdığı anlamlardan bağlamla uyumlu olmayanı tercih etmek de bozuk veya eksik bir çeviriyle sonuçlanabilmektedir. Kur'ân meallerinde, yanlış tercüme edilmiş birçok ifade ile karşılaşmak mümkündür. Konunun teorik temellerinde kaybolmadan ilgili örnekleri, bir makalenin imkân verdiği ölçüde ve problemin önemini gözler önüne sermeye yetecek bir şekilde irdelemeye çalışacağız. Söz konusu örnekleri değişik meallerden seçmemizin nedeni, problemin yaygınlığı konusunda ilgililere fikir vermektir.

3 Aksoy, Ömer Asım, *Dil Yanlışları*, Öğretmen Yay. , İstanbul, 1991.

I.1. Mesed - 4: **وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ**

Klasik tefsir külliyyatının rivayet ve dirayet yöntemleriyle yazılmış eserlerine baktığımızda yukarıdaki ifadeyle ilgili yorumların iki farklı şekilde geliştiğini görürüz. Bunlardan birincisi, adı geçen şahsın Ebu Cehil'in karısı Ümmi Cemil olduğu, bu kadının geceleri çalı, çırpı, diken vb. şeyler yüklenip Resulullah'ın geçeceği güzergâha bıraktığı ve bu yöntemle onu rahatsız etmek istediği, yukarıdaki ifadenin de bu duruma işaret ederek adı geçen kadının, ahirette kocasıyla beraber cezalandırılacağı şeklindeki yorumdur.⁴ Diğeri ise ifadede, mecazi bir tema bulunduğunu imleyen ve bunu önceleyen yorumdur. Buna göre ayet, indiği ortamda Arapların şiir ve nesirde kullandığı, tedavüldeki *yahmilu'l-hatabe beynehum/aralarındaki ateşe odun taşıyor/yangına körükle gidiyor* şeklindeki deyimden alınmıştır ve *fesatlık, dedikodu, laf taşımak, iftira* gibi anlamlara gelmektedir.⁵ İkinci yoruma göre ayetin ön plana çıkarılması gereken yönü, ondaki içkin metaforik yönelimdir.

Bizler, yukarıdaki iki yorumdan herhangi birini benimseyip ayeti ona göre tercüme etme ve temellendirme imkânına sahibiz. *Odun hmalı olan/odun taşıyan eşi* vb. şekillerde tercüme ettiğimizde birinci yorumu; *dedikoducu, laf taşıyan, müfteri kadın* diye tercüme ettiğimizde ise ikinci yorumu temel almış oluruz. Yani çevirideki tercihimiz, yukarıdakilerden hangisi olursa olsun bunu gerekçelendirme imkânına sahibiz. Örneğin kendi adımıza, ayetteki metaforik temanın diğerine göre daha tercih edilebilir olduğunu düşünüyor ve bunu çeşitli referanslardan hareketle gerekçelendirebiliyoruz.⁶ Sonuçta yapılan çevirilerin, ayetlerle ilgili rivayetler toplamından ya da onların etimolojik ve semantik bağlamından kopuk olmaması önemlidir.

Bu münasebetle yukarıdaki ayetin, ilgili rivayetlerden ve dilsel bağlamdan kopuk olduğunu düşündüğümüz bir çevirisini kritik etmeye çalışacağız. Söz konusu çeviri şu şekildedir: *Çenesi düşük karısı da yanında olacak.*⁷ Bu çeviriye bakarak mütercimim, ayeti onun metaforik yönünü önceleyerek tercüme ettiğini düşünebiliriz. Zira böyle bir çevirinin, ayetin literal anlamının ve onu çevreleyen tarihsel olay ve

4 et-Taberî, Muhammed İbn-i Cerir, *Camiü'l-Beyan fi Te'vili'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2009, XII/735-736-737; Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşaf an-Hakaiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil*, Tahkik ve Tahric: Adurrezak el-Mehdi, Dar-u İhya-i Türası'l-Arabî, Beyrut, 1997, IV/221; Beydavi, Abdullah b. Ömer, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 2008, II/630.

5 et-Taberî, a. g. e. , XII/735-736-737; Beydavi, a. g. e. , II/630; Zemahşeri, a. g. e. , IV/221.

6 Bkz. Bilgin, Abdulcelil, *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf't*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2008, s. 169-170-171; *Kur'an'da Deyimler ve Kur'an'ın Anlaşılmasındaki Rolü*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003, s. 65-66-67-68-69.

7 Eliaçık, R. İhsan, *Yaşayan Kur'an: Türkçe Meal/Tefsir*, İnşa Yayınları, İstanbul, 2007.

muhtevanın etkisiyle yapılmadığı aşikârdır. Mütercimim, ayetin metaforik yönünü önceleme eğilimi, yukarıda da belirttiğimiz nedenlerle anlaşılabilir ve saygıyla karşılanması gereken bir tutumdur. Bununla beraber, mütercimim çeviride isabet edip etmediği ise tartışmaya açıktır. Zira herhangi bir tercihe göre yapılan çevirinin zorunlu olarak doğru olduğu iddia edilemez. Yani mütercimim, ayeti metaforik yönüyle ele alması ve buna göre tercüme etmek istemesindeki tercihi doğru olsa da bu durum, yaptığı çevirinin kesin olarak doğru olduğu sonucunu doğurmaz.

Çenesi düşük şeklindeki deyimsel çeviriyi tahlil ettiğimizde bunun doğru bir tercih olup olmadığı açıklığa kavuşacaktır. Kaynaklara baktığımızda *çenesi düşük* ifadesinin şu anlamlara geldiğini görürüz. **Çenesi düşmek:** Yerli yersiz çok konuşur olmak... **Çenesi düşük:** Geveze, çok konuşan, düşük çeneli: Çok ve gereksiz şeyler konuşan, susmak bilmeyen; çenesi kuvvetli...⁸ Alıntılardan da anlaşıldığı gibi *çenesi düşük* deymi, yerli yersiz, çok konuşan kişiler için kullanılan bir ifadedir ve haddizatında bunun dedikodu, iftira, fesat vb. şeylerle doğrudan ya da dolaylı bir ilgisi bulunmamaktadır. Aşırı yorumlama yolunu deneyerek, *çenesi düşük* olanın konuşkan özelliği nedeniyle dedikodu da yapabileceğini, dolayısıyla ifadenin bu şekilde de anlaşılabilirliğini ileri sürsek bile bu, her dedikoducunun veya müfterinin aynı zamanda *çenesi düşük* olduğu sonucunu doğurmaz. Zira *çenesi düşük* olan kişi için söz konusu edilebilecek dedikodu yapma ihtimali, az konuşan kişi için de geçerlidir. Kişi az konuşarak da dedikodu yapabilir. Görüldüğü gibi *çenesi düşük* olmakla dedikoducu, müfteri veya fesatçı olmak arasında sağlıklı bir bağ kurmak mümkün değildir. Dolayısıyla mütercimim çevirisi, kanaatimizce açık bir anlam bozukluğu ile maluldür. Çünkü sonuçta, bu çeviri mevcut haliyle ayetin anlamlarından herhangi birini yansıtmamaktadır.

1.2. Çevirisinde anlam bozukluğu bulunduğunu düşündüğümüz bir başka ifade ise Yunus - 37. ayetin şu bölümüdür: *وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ* Söz konusu bölümün yanlış çevirisi şu şekildedir: *Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından yalan olarak uydurulmuş değildir...*⁹

Allah'tan başkası tarafından yalan olarak uydurulmuş değildir demek, Allah tarafından uydurulmuş, demektir. Son derece yanlış ve bilerek okunduğu takdirde kişinin itikâdi pozisyonunu tartışmaya

8 Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2008, I/564; Aksoy, Ömer Asım, *Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş. İstanbul, s. 691.

9 Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Çıra Yayınları, İstanbul, 2009.

açacak bir ifadeyle karşı karşıya olduğumuz gerçeği göz önündedir. Dolayısıyla burada, yanlış çeviriden kaynaklanan bir anlam bozukluğu bulunduğunu söylemek mümkündür.

Ayetin Arapçaya ait tasarımına göre yapılmış bu çevirideki anlam bozukluğunu herhangi bir tefsir eserine bakarak anlamak mümkündür. Çünkü tefsir kitaplarında öne çıkan ilgili anlam; yaratılmışların sözlerine benzemiyor olması gibi nedenlerle Kur'an'ın kaynağının Allah'tan başkası olamayacağı, ona asılsız isnatlarla başka kaynaklar aramamak gerektiği şeklindedir.¹⁰

Diğer bir hata ise *yalan olarak uydurulmuş* ifadesindedir. Çünkü bu ifadeye bakarak şöyle bir soruyu sorma hakkına sahibiz: Yalan olmayan uydurma da mı var? Ya da yalanın olduğu yerde uydurma, uydurmanın bulunduğu yerde yalan zaten yok mudur? Çeviriyi şu şekillerde düzenlemek mümkündür:

Bu Kur'an, Allah tarafından indirilmiş olup, başkası tarafından uydurulmuş değildir. Bu Kur'an, Allah'ın sözü/kelamıdır; başkası tarafından uydurulmuş değildir.

I.3. Kanaatimizce Yusuf - 24'teki *رَبِّهِ هَانَ رَبِّهِ* ifadesinin *Rabbinin delili*¹¹ şeklindeki çevirisinde de anlam bozukluğu bulunmaktadır. Zira *Rabbinin delili* şeklindeki isim tamlaması, Rabbe ait delil demektir. Yani böyle bir tamlama, ortada bir delil varsa başkasının değil Rabb'indir, anlamına gelmektedir. Oysa bu ayette Rab'den gelen/menşei Rab olan ama Rab için olmayan bir işaret/delil söz konusudur. Dolayısıyla bu, Rabbe değil; Hz. Yusuf'a gösterilen bir delildir. Delilin kaynağı Rab'dir ama bunu kendisine değil, Hz. Yusuf'a göstermiştir. Nitekim delil, Hz. Yusuf'un işine yaramıştır. Allah'tan gelen işaret Hz. Yusuf için delil olmuş ve onu kadına yönelik eyleminden alı koymuştur.¹² Dolayısıyla çeviride anlam bozukluğundan kaynaklanan bir yanlışlıktan söz etmek mümkündür. Şu şekildeki bir çeviri, anlam bozukluğunu gidecektir:

Eğer Rabbinden gelen delili/işareti görmeseydi...

I.4. Hücûrat - 11'deki *وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ* ifadesinin *kendi kendinizi ayıplamayın*¹³ şeklindeki çevirisinde de bariz bir anlam bozukluğuyla

10 İbn-i Kesir, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, *Muhtasar-u Tefsir-i İbn-i Kesir*, İhtisar ve Tahkik: M. Ali es-Sabuni, Daru'l-Kalem, Beyrut, 1986, II/194; Beğavi, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud, *Mealimü't-Tenzil*, Daru's-Salam, Suudi Arabistan, t.y. , s. 407.

11 D.İ.B. , Altuntaş, Halil-Şahin, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâlî*, D. İ. B. , Ankara, 2007.

12 er-Razi, Fahrü'd-Din, *et-Tefsiru'l-Kebîr/Mefatihü'l-Ğayb*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Lübnan, 2009, XVIII/95.

13 Eryarsoy, Beşir-Ağrakça, Ahmed, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, Buruc Yayınları, İstanbul, 1997.

karşılaşmaktayız. Çünkü *kendi kendine* zarfı, kimseye danışmaksızın, kendi başına; başkalarının müdahalesi olmaksızın; yalnız, yapayalnız; kendine, şahsına¹⁴ gibi anlamlara gelip birinci tekil şahısları imlemektedir. Nitekim ***kendi kendine gelin güvey olmak*** deyimini, ikinci ve üçüncü şahıslara/başkalarına danışmadan, onları anlayıp dinlemeden, henüz bir sonuca varmadan bir işi olmuş bitmiş saymak¹⁵ gibi anlamlara gelmektedir. Yani *kendi kendine* zarfında sadece birinci şahıslar söz konusudur.

Ayetteki ibarede ise vurgulanan, kişinin kendisini değil başkalarını ayıplamamasıdır.¹⁶ Kendi kendimize düşünmekle başkasını düşünmek aynı şeyler olmadığı gibi, kendi kendimizi ayıplamamakla başkalarını ayıplamamak da aynı şey değildir. Kendi kendimizi ayıplamamak birinci şahıslarla/bizlerle; başkalarını ayıplamamak ise ikinci ve üçüncü şahıslarla/başkalarıyla ilgilidir. Yukarıdaki çeviri, ayetin başkalarını ayıplamamak konusundaki uyarısını yansıtmadığı için anlamca bozuktur.

I.5. Hud - 3'teki *فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ* ibaresinin *sizi korkuturum*¹⁷ şeklindeki çevirisi de kanaatimizce doğru değildir. Çünkü *korktu*, anlamına gelen hafe fiili, *ala* harf-i cerriyle kullanıldığında, *korkutmak* anlamına gelmez; aksine başkası için korkmak, endişelenmek, kaygı duymak gibi anlamlara gelir.¹⁸ Mütercim, muhtemelen *ehafu* fiilini, mazi *ehafe* nin muzarisi olarak anlamış olacak ki yukarıdaki çeviriyi tercih etmiş. Oysa *korkuttu* anlamındaki *ehafe* fiilinin muzarisi *ehafu* değil, *uhevvüfu*dur. Nitekim Al-i İmran/175'te *uhevvüfu* fiilinin muzarisi olan *yuhevvüfu/korkutur* fiili kullanılmış ve aynı mütercim tarafından doğru bir şekilde tercüme edilmiştir.¹⁹ Kısacası mütercim, ifadeyi *korkmak* yerine *korkutmak* şeklinde tercüme etmiştir ki ikisinin aynı şey olmadığını tartışmaya dahi gerek yoktur. Nitekim ulaşabildiğimiz başka meallerde böyle bir çeviriyle karşılaşmadık. Mütercimler ve müfessirler bu ifadeyi, *korkmak*, *endişelenmek*, *kaygı duymak* vb. şekillerde tercüme etmişlerdir.²⁰

14 Ayverdi, a. g. e. , II/1665.

15 Ayverdi, a. g. e. , II/1665.

16 Beydavi, a. g. e. , II/417.

17 Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an-ı Kerim Meali* (Türkçe Çevirisi), Yeni Boyut, İstanbul, 2008

18 Penrice, John, *Kur'an Sözlüğü*, Çev. : Ömer Aydın, İşaret Yayınları, İstanbul, 2010, s. 97.

19 Öztürk, Y.N. , a. g. e.

20 Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2008, IX/118; Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)* Terc. : Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 2002; Öztürk, Mustafa, *Kur'an-ı Kerim Meali, Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, OTTO, Ankara, 2008; Elmalılı, Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, İslamoğlu Yay. , Hazırlayan ve Notlandıran: Dücane Cündioğlu, İstanbul, 1993.; Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meali*, Işık Yay. , İstanbul, 2002.

I.6. Enbiya - 36 ve 60'daki يَذْكُرُ kelimesi için öngörülen; *anıp duran*,²¹ *lafını eden*²² türü çevirilerin doğru tercihler olmadığını düşünüyoruz. Zira *zikr* kelimesi, bağlamına göre övgü ya da yergi anlamına gelebilmektedir. Zikreden dostsa övgü; düşmansa yergi söz konusudur. *Fulanun yezkuru fulanen* tabiri, falanca falanı ayıplıyor, demektir. *Fulanun yezkurullahe* ibaresi ise falanca, Allah'ı ta'zim ediyor, demektir.²³ Bu kelimeyi, *diline doluyor, ileri geri konuşuyor, ayıplıyor*, gibi çevirilerle Türkçeye aktarmak mümkündür.

I.7. Taha - 39'daki عَلَى عَيْنِي deyiminin *gözümün önünde*²⁴ şeklindeki çevirisi de ibarenin doğru karşılığı değildir.

Gözümün önünde ifadesinin kaynaklanmış olabileceği deyimler şunlardır: *Göz önünde*: görme ve bakma anlamındadır. *Göz önü*: görülebilen yakın yer demektir. *Göz önünde tutmak (veya bulundurmak)*: herhangi bir durumun nasıl bir sonuca yol açacağını hesaba katmak, dikkate almak anlamındadır. *Gözünün önünde olmak*: sürekli denetim altında olmak, hiç unutmamak, olduğu gibi hatırlamak gibi anlamlara gelir.²⁵ Görüldüğü gibi, Eliaçık'ın tercümesine kaynak olabilecek hiçbir deyim, orijinal ibaredeki, *koruma, gözetme* anlamlarını taşımamaktadır. Eliaçık'ın sözü edilen ifadesini, kaynaklarından soyutlayarak kendi başına bir cümle olarak ele alırsak yine alegorik çağrışımı olmayan, somut bir *göz önünde olma* durumuyla karşı karşıya kalacağız. Oysa ibarede söz konusu olan; *korumak, muhafaza etmek, dikkat göstermek, himaye etmek, önem vermek* gibi anlamlarıyla öne çıkan *gözetmek* kelimesidir.²⁶ Netice itibarıyla böyle bir tercümenin, ibarenin deyimsel karşılığı olamayacağı açıktır. İbarenin şu şekildeki çevirilerinin daha doğru olduğunu düşünüyoruz: *Gözetimim, korumam, kontrolüm, nezâretim, murakabem* altında (dilediğime uygun bir şekilde).²⁷

I.8. Yusuf - 21'deki مُثَوِّاُ اِكْرِمِي ifadesinin *onun mevkiine güzelce riayet et*,²⁸ şeklindeki çevirisinde de anlam bozukluğu bulunmaktadır. Çünkü bu ifade; ona iyi bak, değer ver. Onu hoş tut. Onu razı et, memnun et. (Yiyecek, içecek, giyecek, yatıp kalkacağı yer konusunda) onu hoş tut,²⁹ gibi anlamlara gelmektedir.

21 Elmalılı, a.g.e.

22 Davudoğlu, Ahmed, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meali*, Çelik Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz.

23 ez-Zemahşeri, a.g.e. , III/117,118; el-Beydâvi, a.g.e. , II/70; el-Bağâvi, a.g.e. , s. 600.

24 Eliaçık, a.g.e.

25 T.D.K. , a.g.e. , "göz" maddesi.

26 Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996, "göz" maddesi.

27 ez-Zemahşeri, a.g.e. , III/65; el-Beydâvi, a.g.e. , II/47.

28 Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali Âlî'si*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.

29 ez-Zemahşeri, a.g.e. , II/428; el-Beydâvi, a.g.e. , I/480; el-Bağâvi, a.g.e. , s. 446.

I.9. Yusuf - 23'te geçen *مُتَوَاتِي أَحْسَنَ* şeklindeki ifade, meâllerde *benim makamıma iyilikte bulundu* şeklinde tercüme edilmiştir ki doğrusu şu şekildedir: Bana iyi baktı, bana değer verdi, beni hoş tuttu. Beni razı/memnun etti.³⁰

I.10. En'am - 135, Kasas/37, Ra'd/22, 23, 42. ayetlerdeki *عَاقِبَةُ الدَّارِ* şeklindeki kalıp ifadenin *yurdun (dünyanın) sonu...*³¹ Şeklindeki çevirisi eksik bir çeviridir. Zira kaynaklarda, ilgili ifade şu şekilde açıklanmıştır: Güzel, mutlu son... Övülmeye değer son.³² Hem dünyada hem de ahirette güzel, övgüye değer, hayırlı son. Cennet.³³

I.11. Tevbe - 29'daki *عَنْ يَدٍ* deyimini, *kendi elleriyle*³⁴ şeklinde çevirdiğimizde onun iletmek istediği mecazi içeriği ihmal etmiş oluruz. Kaynaklarda bu deyim şöyle açıklanır: gönül rahatlığı/hoşnutluğu olmadan, kerhen verilen şeyler için *an yedin* tabiri kullanılır. Burada karşı tarafı âciz ve zor durumda bırakmak; hor ve hakir görerek vermeye mecbur etmek söz konusudur.³⁵

Karşı koymadan, direnmeden, boyun eğerek, zelil ve aciz bir şekilde...

I.12. Hûd - 44, 59, 95 v.d. yerlerdeki *بُعْدًا* ifadesini, *uzak olsun*³⁶ diye tercüme ettiğimizde ondaki; hüsrana uğrasınlar, helâk olsunlar, yok olsunlar, ölsünler,³⁷ gibi vurgulu bedduaları göremeyiz.

Kur'an'ın farklı meallerinden derlediğimiz bu örneklerin, çevirilerdeki anlam bozuklukları ile ilgili kanaat oluşturmaya yeteceğini düşünüyoruz.

II. Kur'an Meallerindeki Anlatım Bozukluklarıyla İlgili Bazı Örnekler

Bu başlık altında, meallerde sık sık karşılaştığımız bazı anlatım bozukluklarını inceleyeceğiz.

II.1. Özne Eksikliği

Özne, fiilin gösterdiği kılış ile doğrudan ilgili olan kişi ya da şeye verilen ad; bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse veya şey,³⁸ demektir. Bir başka kaynakta ise özne, geleneksel dilbilgisinde,

30 el-Beydâvî, *a. g. e.* , I/480; el-Bağâvî, *a. g. e.* , s. 447.

31 T.D.V. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, T.D.V. Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Haz. : Kurul, Ankara, 1993

32 ez-Zemahşerî, *a. g. e.* , II/64.

33 el-Beydâvî, *a. g. e.* , II/193; el-Bağâvî, *a. g. e.* , s. 711.

34 Eryarsoy-Ağrakça, *a. g. e.*

35 ez-Zemahşerî, *a. g. e.* , II/249-250; el-Beydâvî, *a. g. e.* , I/401-402.

36 Ünal, Ali, *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim Ve Açıklamalı Meâlî*, Define Yay. , İstanbul, 2007.

37 ez-Zemahşerî, *a. g. e.* , II/376; el-Beydâvî, *a. g. e.* , I/458; el-Bağâvî, *a. g. e.* , s. 426.

38 Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, T. D.K. Yay. , Ankara, 1992, s. 119.

eylemin belirttiği oluşu gerçekleştiren ya da bu oluşa konu olan öge; çağdaş dilbilimde, yüklemi gerçekleştiren ve onunla birlikte en küçük sözceyi oluşturan ögenin sözdizimsel işlevi; ad dizimiyle eylem diziminden kurulu çekirdek tümcede ad diziminin dilbilgisel işlevi,³⁹ olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla özne, cümlelerin temel öğelerinden biridir. Çünkü gizli yahut açık özne olmadan eylem, eylem olmadan cümle olmaz. *Okulun onarımı üç ay içinde bitecek ve eğitime başlayacaktır.* Bu cümlede bitecek olan *okulun onarımı*dır. Eğitime başlayacak olan ise *okuldur*. İkinci cümlelerin öznesi olan *okul* sözcüğü kullanılmadığı için cümlede anlatım bozukluğu oluşmuştur.⁴⁰ Aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere Kur'an meallerinde, öznenin bulunmamasının yol açtığı anlatım bozuklukları mevcuttur.

İsra – 68: *Kara tarafından sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden veya üzerinize taş yığınları yüklü bir kasırga göndermeyeceğinden emin misiniz? Sonra kendinize bir vekil bulamazsınız.*⁴¹

Bu çeviride, *yerin dibine geçirme*, *taş yüklü kasırgaları gönderme* gibi eylemlerin öznesi bulunmamaktadır. Önceki ayetlerin, aynı mütercime ait çevirilerine baktığımızda, 66. Ayette öznenin/sizin Rabbiniz, zikredildiğini 67. Ayette ise *O* zamiriyle özneye işaret edildiğini görürüz. Fakat ele aldığımız 68. Ayette gizli ya da açık özne veya ona işaret eden her hangi bir öge bulunmamaktadır.

Rahman - 7: *Ve gök. Yükseltti onu. Ve koydu şaşmaz ölçüyü/dengeyi.*⁴²

Rahman Suresi 7. Ayetin birbirinden bağımsız üç cümle kurgulanarak tercüme edildiği görülmektedir. Cümle niyetiyle kurgulanan yukarıdaki ifade birimlerinin ne tek başlarına ne de bir arada birer cümle olamadıklarını söyleyebiliriz. Zira bunları ister tek başlarına ister bir arada değerlendirelim şu soruların cevabını göremeyiz: Kim neyi yükseltti, şaşmaz ölçüyü kim koydu. *Ve gök.* Şeklindeki ifadenin ise hiçbir şekilde cümle/cümlecik olduğunu söyleyemeyiz. Eğer bu ifade *Ve gök...* Şeklinde üç nokta ile bitirilmiş olsaydı biraz daha anlaşılır hale gelebilirdi.

Aynı ayetin bir başka çevirisinde de aynı hata söz konusudur:

*Semâyu yükseltti ve mizanı vaz' etti.*⁴³

39 Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. , İstanbul, 2002. s. 157.

40 Pıllancı, Hülya, *Anlatım Bozuklukları*, Anadolu Üniv. Yay. [http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2272./unite 12, s. 225. pdf](http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2272./unite%2012,%20s.%20225.pdf).

41 Bulaç, a. g. e.

42 Öztürk, Yaşar Nuri, a. g. e.

43 Bilmen, a. g. e.

Bir önceki cümlelerin devamı olarak tasarlanmayan bu ibarede özne bulunmamaktadır. Zira müstakil bir cümle olarak kurgulanan bu ifade, kimin semayı yükselttiği ve mizanı vaz' ettiği belli değildir.

II.2. Nesne Eksikliği

Nesne, cümlede öznenin, dolayısıyla fiili geçişli olan yüklemle etkilediği şahsı veya şeyi gösteren, yalın veya yükleme hali eki almış kelime⁴⁴ demektir. Bir başka ifadeyle nesne, tümcede yüklemi bütünleyen, eylemsel yüklemle olanaklı yayılımları arasında yer alan, geçişli fiilin varlığını zorunlu kıldığı tümleçtir.⁴⁵ Cümlelerin öğelerinden biri olan nesne, olması gerektiği halde bulunmazsa cümlede anlatım bozukluğu meydana gelir. *Babası oğluna güveniyor ve okula gönderiyordu.* Bu cümlede nesnenin eksik bırakılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu söz konusudur. Doğrusu şöyledir: Babası oğluna güveniyor ve onu okula gönderiyordu.⁴⁶ Nesne eksikliği, aşağıdaki bazı örneklerde de görüleceği gibi meallere açık bir şekilde yansımıştır:

Tin – 5: *Sonra da çevirdik Eşfel-i Sâfilin'e kaktık.⁴⁷ Sonra aşağıların aşağısına çevirdik.⁴⁸*

Çevirilerde, kimden söz edildiği belli değildir. *Çevirdik* kelimesi yanlış bir tercihtir. İnsan aşağıların aşağısına çevrilmez; atılır veya düşürülür. Dolayısıyla her iki çeviride *onu* zamirinin olmamasından kaynaklanan *nesne eksikliği*; Bulaç'ın çevirisinde ise *çevirdik* kelimesinin seçiminden kaynaklanan *karıştırılan sözcük* hatası söz konusudur. Hâlbuki *sonra onu/insanı aşağıların en aşağısına attık/düşürdük*, şeklindeki bir ifade daha anlaşılır olacaktır.

A'raf – 115: *Sihirbazlar: Ey Musa, ya sen at ya da biz atalım, dediler.⁴⁹ (Büyücüler): 'Ey Musa! Sen mi atacaksın yoksa önce atan biz mi olalım?' dediler.⁵⁰ Dediler ki: Ey Musa (ilkin) sen mi atmak istersin, yoksa biz mi atalım?⁵¹*

Yukarıdaki çevirilerde *atılacak/sergilenecek şeyin* ne olduğu belli değildir, yani *neyi?* Sorusunun cevabı bulunmamaktadır. Dolayısıyla cümlelerin nesnesi eksiktir. Yapılacak başka bazı değişikliklerin yanı sıra cümlelerin nesnesi de belirlenerek ifadeyi anlatım bozukluğu olmaksızın tercüme etmek mümkündür:

44 Korkmaz, a. g. e. , s. 111.

45 Vardar, a. g. e. , s. 147.

46 Kavruk ve diğerleri, a. g. e. , s. 131.

47 Elmalılı, a. g. e.

48 Bulaç, a. g. e.

49 Piriş, Şaban, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, İlbahar Yay. , İstanbul, 1998.

50 Varol, Ahmet, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Madve Yay. , İstanbul, 1997.

51 Bulaç, a. g. e.

Dediler ki: Ey Musa (ilkin) sen mi yeteneğini/hünerini göstermek/sergilemek istersin, yoksa biz mi (yeteneğimizi/hünerimizi) göstereyim/sergileyelim?

II.3. Yüklem ve Fiilimsi Eksikliği

Yüklem, cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren, fiil çekimine girmiş kelimenin cümle bilgisindeki adıdır. Cümlelerin bütün öğelerini kendine bağlayan temel öge durumundaki yüklem, fiil veya isim soylu bir kelime olabilir.⁵² Yüklem cümlelerin ana unsurudur. Diğer unsurlar, yüklem anlamını desteklemek üzere cümlede bulunur.⁵³ Vardar'ın, tümcede bütün öğelerin işlevlerini kendisine göre belirledikleri, sözdizimsel açıdan tümcenin temelini oluşturan ve hiçbir ögeye bağlı olmayan, ortadan kalkmasıyla da tümcenin yok olmasına yol açan öge,⁵⁴ şeklindeki tanımı, yüklem cümledeki önem ve işlevini açık bir şekilde ortaya koymaktadır: Dolayısıyla cümleyi cümle yapan, kendisi olmaksızın cümle oluşmayan önemli bir öğenin eksikliği, elbette ki anlatım bozukluğuna sebep olacaktır.

Fiilimsi ise fiilden türetilen, olumsuz yapılabilen mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil vb. türleri bulunan ad, eylemsi,⁵⁵ demektir. *Bazı öğrenciler test, bazı öğrenciler ders çalışıyordu,* cümlesindeki yüklem eksikliği *test* kelimesinden sonra *çözüyor* kelimesi getirilerek giderildiğinde, cümlede anlatım bozukluğu kalmayacaktır: Bazı öğrenciler test çözüyor, bazı öğrenciler ders çalışıyordu.⁵⁶ Yüklem ve fiilimsi eksikliklerinin çevirilere yansımalarını görmek mümkündür:

Fatiha 6-7: *Bizi doğru yola ilet; Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna, Gazaba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil.*⁵⁷

Bu çeviriye göre biz, Allah'tan, bizi gazaba uğrayanların ve sapmışların yanı sıra kendilerine nimet verdiklerinin yoluna da **iletmemesini** istemiş oluyoruz. Böyle bir yanlış ortadan kaldırmak için, 6. ayetin sonundaki *ilet* yüklemine 7. ayette bulunan *yoluna* kelimesinden sonra yazmalıyız: Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; Gazaba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil...

Mevcut anlatım bozukluğunu cümle sayısını ikiye çıkararak da ortadan kaldırmamız mümkündür. Bunu yapabilmek için *yoluna* kelimesinden sonra virgül değil de üç nokta kullanmak yeterli olacaktır. Buradaki üç nokta sonuna eklendiği cümleye *ve benzerleri* anlamı katacaktır:

52 Korkmaz, a. g. e. , s. 174.

53 Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay. , Ankara, 1999, s. 46.

54 Vardar, a. g. e. , s. 226.

55 T. D. K. , <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> Güncel Türkçe Sözlük.

56 Kavruk ve diğerleri, a. g. e. , s. 131

57 Bulaç, a. g. e.

Bizi doğru yola ilet; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna... Gaza-ba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil.

Kasas - 7: *Musânun anasına: Onu emzir, ona karşı sana bir tehlike gelirse kendisini denize bırak, (boğulacağından) korkma, (fırakundan) kederlenme.⁵⁸ Musa'nun annesine: Onu emzir, onun için korktuğun zaman onu nehre at. Korkma ve üzülme.⁵⁹ Mûsâ'nun annesine, Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu denize (Nil'e) bırak, korkma, üzülme.⁶⁰*

Yukarıdaki çevirilerde bulunan *yüklem eksikliği*, ifadeler nokta ile bitirilmeyip virgülle ayetin sonundaki *diye ilham ettik/vahyettik* yüklemine bağlansaydı mevcut eksiklik giderilmiş olacaktı.

II.4. Özne-Yüklem Uyumsuzluğu

Cümledeki unsurların birbiriyle uyum halinde olmamalarına uyumsuzluk denir. Fiil ile öznenin veya cümlenin diğer unsurları arasında çeşitli uyumsuzluklara rastlanmaktadır. Özne tekil ise yüklem de tekil olur: Ahmet, zamanının kıymetini bildiği için başardı. Özne, insan ve çoğul ise yüklem de çoğul olur: Hasan, Nedim ve Hüseyin çalışmanın başarıya etkisini tartışılar.

Özne, hayvan ismi, eşya ismi, topluluk ismi, belirsizlik zamiri, organ isimleri, zaman adı, hareket bildiren kelimeler ise yüklem tekil olur: Otlaktaki koyunlar, eve döndü. Yorganlar, yastıklar ortalıkta duruyordu. Millet, Kurtuluş Savaşı'nda el ele verdi. İnsanların birçoğu, yardım etmeyi sever. Kollarım, üç aydır yerinden koparcasına ağrıyor. Yıllar ne çabuk geçti. Bu ayki işler akşam bitti. Öznelerin fertleri toplu olarak düşünülmüşse yüklem tekil olur: Arkadaşları daha iyi çalışırdı. Özne tekil olsa da ifadeye saygı katmak için yüklem çoğul olabilir: Sayın hocam evdeler mi? *Yok, var* kelimeleri, yüklem ise çoğul - özne çoğul olsa da- olarak kullanılmazlar: Sırada yaramazlık yapan öğrenciler var. Özneleri sayı olan cümlelerin yüklemeleri tekildir: Yüz öğrenci üniversiteyi kazandı. Bitki, hayvan, cansız varlık kişileştirilerek özne olarak kullanılırsa, yüklem çoğul olur: Sarı tamburalar inliyordı.⁶¹

Özne ve yüklem uyumsuzluğuyla ilgili meallerde geçen bazı örnekler şu şekildedir:

58 Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, Naşiri: Mürşid ÇANTAY, İstanbul, 1990.

59 Piriş, a. g. e

60 D.İ.B. , a. g. e.

61 Kavruk ve diğerleri, a. g. e. , s. 132-133

Münafikun – 10: ...*İçtenliğimi belgelemek için bir şeyler vererek iyilik ve barış sevenler olsaydım! ...*⁶²

Barış sevenler tamlamasının kullanılması iki açıdan doğru değildir: I. *Barış seven/ler* diye bir kelime/tamlama bulunmamaktadır. Bunun doğrusu, *barışçı, barışçıl, sulhçu, sulhsever, sulhperver* gibi anlamlara gelen *barışsever*⁶³ kelimesidir. II. Konuşan tekil olduğu halde tamlamanın *barış sevenler* şeklinde çoğul formuyla kullanılması yanlıştır. *Barış sevenler* terkinde gereksiz ve yanlış tamlama; *barış sevenler olsaydım* ifadesinde ise özne - yüklem uyumsuzluğu vardır.

Hucurat – 11: ... *Kim ki tövbe etmez, işte böyleleri zalimlerdir.*⁶⁴ *Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.*⁶⁵ *Kim de tevbe etmezse, işte onlar kendilerine zulmedenlerdir.*⁶⁶ *Kim tövbe etmezse işte onlar tam zalim kimselerdir.*⁶⁷ *Kim tevbe etmezse, işte onlar, zâlimdirler.*⁶⁸

Yukarıdaki ifadelerde hem uyumsuzluk hem de fazlalık bulunmaktadır. *Kim - zalimler*, şeklindeki tekil – çoğul eşleşmesinde özne - yüklem uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bu durumda kullanılması gereken kelime *Kim* değil *kimlerdir*. Cümleyi şu şekilde düzenleyerek hataları giderebiliriz: *Tövbe etmeyenler, zalimlerin ta kendileridir.*

II.5. Kip, Kişi ve Çatı Uyumsuzluğu

Eylemler, zaman ve anlam özelliklerine göre ek alarak değişik biçimlere girerler. Eylemlerin girdiği söz konusu biçimlere kip denir.⁶⁹ Başka bir deyişle kip; fiil kök veya gövdesinin gösterdiği oluş ve kılışın zaman ve şahıs kavramlarına bağlı olarak ne şekilde yapıldığını veya olduğunu gösteren gramer kategorisi demektir. Türkçede, bildirme ve istek olmak üzere iki tür kip vardır.⁷⁰ Eylemlerin nesnelere ve öznelere göre değişen özelliklerine ise çatı denir.⁷¹ Başka bir ifadeyle çatı, özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumlarını belirtmek üzere, fiil tabanına, çekimden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşlerdeki fiil şekli demektir.⁷² Türkçede bir cümlenin anlatım bozukluklarından uzak olabilmesi için gerekli şartlardan biri, *kip, kişi ve çatı* açısından

62 Öztürk, Y.N. , a. g. e.

63 T.D.K. , <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>

64 Öztürk, Y.N. , a. g. e.

65 D.İ.B. , a. g. e.

66 Yavuz, A. Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âli'si*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1974.

67 Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meal*, Işık Yay. , İstanbul, 2002.

68 Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meal*, Kılıç Kitabevi, Ankara, Tarihsiz.

69 Gencan, Tahir Necat, *Dilbilgisi*, Ayraç Yay. , Ankara, 2001, s. 304.

70 Korkmaz, a. g. e. , s. 103.

71 Gencan, a. g. e. , s. 360.

72 Korkmaz, a. g. e. , s. 35.

uygunluk arz etmesidir. *Tek düşüncemiz dersimize çalışmamız ve sınıfı geçmektir*, cümlesindeki uyumsuzluk, *tek düşüncemiz, dersimize çalışmak ve sınıfımızı geçmektir*, şeklinde düzeltiler. *Ev temizlenip eşyaları taşıdık*, cümlesindeki uyumsuzluk ise *evi temizleyip eşyaları taşıdık*, şeklinde düzeltiler.

Bazı sıfatlarla, niteledikleri isimler arasında da uyumsuzluk görülmektedir. Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen isimler tekil olurlar: *Sekiz defterler, otuz öğrenciler* gibi yanlış ifadeler, *Sekiz defter, otuz öğrenci*, şeklinde düzeltiler.

Özel isim haline gelmiş bulunan sayı sıfatları çoğul olarak kullanılabilir: *Beyaz Evler, Kırk Haramiler, Üç Silahşorlar* gibi.

Belirsiz sıfatlardan (birkaç, her, herhangi bir) sonraki isimlerin çoğul olarak kullanılması da uyumsuzluk oluşturur: *Birkaç adamlar, her insanlar, herhangi bir çocuklar* gibi.⁷³ Bu tür uyumsuzlukların meallerdeki tezahürlerine aşağıdaki çevirileri örnek verebiliriz:

Hüd – 3: ...*Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum.*⁷⁴

Çevirirseniz ile *korkuyorum*, kelimeleri arasında, kip uyumsuzluğu bulunmaktadır. *Çevirirseniz* kelimesi, daha geniş bir zaman dilimine işaret ederken; *korkuyorum* kelimesi, şimdiki zamana işaret eder. Dolayısıyla şart bildiren *çevirirseniz* kelimesinin cevabı, *korkuyorum* şeklindeki bir fiil olmaz. *Çevirirseniz* ile *korkuyorum* kelimeleri arasında şu şekilde eşleştirme yapmak mümkündür:

Çevirirseniz... korkarım.

Nur – 19: ... *Allah bilir, siz ise bilmiyorsunuz.*⁷⁵

Geniş zamanlı *bilir* fiili ile şimdiki zamanlı *bilmiyorsunuz* fiili arasında zaman açısından uyumsuzluk vardır. *Bilir - bilmiyorsunuz* şeklindeki bir eşleşmede, en azından biri diğerine göre yanlış olan fiil çekimi söz konusudur. Anlatımı, bozukluktan kurtarmak için ilgili iki fiili zaman açısından uyumlu hale getirmek gerekmektedir:

Allah bilir, siz bilmezsiniz. Ya da Allah biliyor, siz bilmiyorsunuz.

II.6. Düşünce/Mantık Hatalarından Doğan Anlatım Bozuklukları

Türkçenin gerek sözlü ve gerekse yazılı anlatımında, yer yer mantık hatalarıyla ilişkilendirilebilecek anlatım bozukluklarıyla karşılaş-

73 Kavruk ve diğerleri, *a. g. e.*, s. 132-133.

74 D.İ.B., *a. g. e.*

75 Bulaç, *a. g. e.*

mak mümkündür. Örneğin *bütün bildiklerimi ve bilmediklerimi oğluma öğretmek istiyorum*, cümlesinde; insan ancak bildiklerini öğretebilir, bilmediklerini öğretemez gerçeğinden hareketle, mantık hatası bulunduğunu söyleyebiliriz. *İlk kez gerçekleşen gösteriye katılım rekor düzeydeydi*, cümlesinde de mantık hatası vardır. Çünkü ilk kez gerçekleşen bir gösterideki katılım düzeyini karşılaştırabileceğimiz ikinci bir gösteri söz konusu değildir.⁷⁶ Meallerdeki düşünce/mantık hatalarını aşağıdaki örneklerle somutlaştırabiliriz:

Fecr – 18: *Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.⁷⁷ Miskini de yedirmeye birbirinizi teşvik etmezsiniz.⁷⁸ Ve yoksulu yedirmeye, birbirinizi teşvik etmiyorsunuz!⁷⁹*

Buradaki mesele, *yoksulu* birilerine *yedirmek* midir yoksa *yoksulu doydurmak* mıdır? Çevirilere göre insanlar, birbirlerini *yoksulu yedirmeye teşvik etmedikleri* için eleştirilmektedir. Oysa burada eleştirilen konu, insanların birbirlerini *yoksulu doydurmak* konusunda neden teşvik etmedikleridir. *Yoksulu yedirmek* ifadesinde *mantık hatası* vardır.

Şu şekildeki bir çeviri daha mantıklı olacaktır: *Yoksulu doydurmak konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.*

Tur – 39: *Yoksa kızlar O'nun da, erkek - çocuklar sizin mi?⁸⁰ Yoksa kızlar O'nun da erkek çocuklar sizin mi?⁸¹*

Kız kelimesi için değil de sadece *erkek* kelimesi için *erkek-çocuklar* şeklinde bir ifade kullanılmış olması, *mantık yanlışlığından* kaynaklanan bir anlatım bozukluğuna sebep olmuştur. Oysa *çocuk* kelimesi, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan küçük yaştaki erkekler ve kızlar için kullanılır.⁸² Görüldüğü gibi, çocuk ile ilgili tanımda kız-erkek ayrımı bulunmamaktadır. Dolayısıyla *kız* kelimesi için, eksik bırakılan tamlanan diyebiliriz. Mantık yanlışlığını, tamlayan-tamlanan eksikliğini ve çocuk kelimesinin her iki cinsi de içeren özelliğini göz önünde bulundurarak yukarıdaki çeviriyi şu şekilde tashih edebiliriz:

Yoksa kızlar O'nun; erkekler sizin mi? Veya Yoksa kız çocuklar O'nun; erkek çocuklar sizin mi?

76 Pılandı, a. g. e. , s. 228.

77 D.İ.B. , a. g. e.

78 Yavuz, A. Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âli'si*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1974.

79 Hayrat Neşriyat İlmî Araştırma Merkezi Meâl Heyeti, *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali*, Hayrat Neşriyat, İstanbul, 2001.

80 Bulaç, a. g. e.

81 Piriş, a. g. e.

82 T.D.K. , <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>, *Güncel Türkçe Sözlük*.

II.7. Atasözleri ve Deyimlerin Yanlış Kullanılması

Deyimler ve atasözleri, kalıplaşmış sözlerdir. Deyimlerin ve atasözlerinin sözcükleri değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler getirilemez ve bunların sözdiziminde her hangi bir değişiklik yapılamaz. *Ayıkla pirincin taşını* deyimini, *ayıkla bulgurun taşını*, diye değiştirilemez. *Tut kelin perçeminden* ifadesi; *kelin perçeminden tut*, diye değiştirilemez.⁸³ Aşağıdaki çeviriler, meallerdeki atasözleri ve deyimlerle ilgili yanlışlıklara örnek verilebilir:

Hicr – 15: *Gözlerimiz döndürüldü...*⁸⁴

Mütercimlerin çoğunun ifadeyi yukarıdaki şekilde tercüme etmiş olduğunu görmekteyiz. Fakat biz, fiziki çağrışımları ve mecaza uzaklığı nedeniyle *döndürüldü* kelimesinin hatalı bir tercih olduğunu düşünüyoruz.

Döndürülmek, kendi mihveriyi veya başka bir şey etrafında hareket ettirilmek; dalavere, dolap, entrika; bir tarafa yöneltilmek; sınıfta bırakılmak; döndürme işine konu olmak demektir. Döndürmek ise dönmesini sağlamak, başarısız saymak, geri çevirmek, bükme demektir.⁸⁵ Yukarıda geçen ayette ise, fiziki bir durumdan öte, müptela olunan durumun mecazi ifadelerle tasviri söz konusudur. Burada *deyim yanlışlığı* vardır. Eğer, *gözlerimiz bağlandı* ya da *göremez, seçemez olduk* gibi deyimler kullanılsaydı herhangi bir problem söz konusu olmayacaktı.

Sebe’ – 3: *Küfre sapanlar şöyle dediler: Kıyamet saati bize gelmez! De ki: Hayır, öyle değil. Gaybı bilen Rabbime andolsun ki, o size mutlaka ve mutlaka gelecektir!*⁸⁶ *Bize o saat gelmeyecektir. De ki: Hayır, gaybı bilen Rabbime andolsun ki elbette size gelecektir.*⁸⁷ *O Sâ'at bize gelmez, dediler. De ki: Hayır, gaybı bilen Rabbim hakkı için o, mutlaka size gelecektir.*⁸⁸ *Bize kıyâmet gelmez dedi(ler). De ki: Hayır! Gaybı hakıyla bilen Rabbime yemin ederim ki, (kıyâmet) size mutlaka gelecektir!*⁸⁹

Çeviri, *kıyamet saati bize gelmez değil de başımıza kıyamet kopmaz* şeklinde olmalıydı. *O size mutlaka ve mutlaka gelecektir!* yerine, *mutlaka kıyamet kopacaktır*, denilmeliydi. İki kullanımda da *deyim yanlışlığı* yapılmıştır. Çünkü ifadenin doğrusu *kıyamet kopar /kopmaz* şeklindedir. Kıyamet gelir/gelmez şeklinde bir deyim bulunmamaktadır.⁹⁰

83 Aksoy, *Deyimler Sözlüğü*, a. g. e., s. 15 ve 38.

84 D.İ.B. , a. g. e., Varol, a. g. e., Bulaç, a. g. e., Elmalılı, a. g. e., Öztürk, Y.N. , a. g. e. v.d.

85 Ayverdi, a. g. e. 1/765; T.D.K, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>

86 Öztürk, Y.N. , a. g. e.

87 Bilmen, a. g. e.

88 Ateş, a. g. e.

89 Hayrat, a. g. e.

90 Aksoy, *Deyimler Sözlüğü*, a. g. e. s. 932.

II.8. Gereksiz Kullanılan Sözcükler/Sözcüklerin Gereksiz Yere Tekrarlanması

Eşanlamlı sözcüklerin aynı cümle içinde bir arada kullanılması ya da gereksiz bir sözcüğe cümlede yer verilmesi anlatımın gücünü azaltır ve söylenilenin kolayca anlaşılmasına engel olur. *Zamanlama çok yanlış bir vakte denk geldi.* Cümlesinde, *zamanlama* ve *vakit* kelimelerinin birlikte kullanılmış olması anlatım bozukluğuna sebep olmuştur. *Zamanlama yanlış oldu* şeklindeki bir cümleyle, gereksiz sözcükler atılarak anlatım bozukluğu giderilebilir.⁹¹ Bazen bir sözcüğün Türkçesiyle, yabancı dillerden gelen şeklinin aynı cümlede kullanılmasıyla da anlatım bozukluğu meydana gelebilir. *İlgi ve alakanızı esirgemeyeceğinizi biliyorum. Kendini düşünen egoist insanlardan korkarım.* Bu cümlelerin birincisinde *ilgi* ve *alaka* kelimeleri; ikincisinde ise *kendini düşünen* ifadesi ile *egoist* kelimesi eş anlamlıdır. Bu kelimelerden herhangi birisinin atılmasıyla cümleler gereksiz tekrarlardan kurtulacaktır.⁹² Meallerde de bol miktarda gereksiz tekrar bulunmaktadır:

Ahzab – 42: *Ve O'nu sabah ve akşam tesbih edin.*⁹³ *Ve O'na sabah ve akşam tesbihte bulunun.*⁹⁴ *O'nu sabah ve akşam tesbih edin, yüceltin.*⁹⁵ *Ve O'nu sabah ve akşam tesbih edin.*⁹⁶

Yukarıdaki çevirilerde *ve* bağlacına gerek yoktur. Çünkü *sabah akşam* zarfı, *her vakit, daima, sürekli, devamlı* gibi anlamlara gelmektedir.⁹⁷ Eğer bu iki kelime arasına *ve* bağlacını yerleştirirsek hem zarf olmaktan çıkarlar hem de süreklilik bildirmezler; sadece sabah ve akşam olmak üzere iki vakitle sınırlı kalırlar. Nitekim kaynaklarda da *sabah ve akşam* şeklinde süreklilik bildiren herhangi bir kalıp ifade bulunmamaktadır. Gereksiz bağlaç durumundaki *ve*'yi cümleden çıkardığımızda, herhangi bir anlam kaybıyla karşılaşmayacağımız görülecektir: *Ve O'nu sabah akşam/sürekli tesbih edin.*

Maide – 49: ... *seni şaşkırtmamaları için diye onlardan sakın...*⁹⁸

İçin ve *diye* kelimelerinden biri fazladır. Nitekim bu iki kelimedenden sadece birini kullandığımızda, diğerine gerek kalmayacaktır. ...*seni şaşkırtmamaları için onlardan sakın...* Veya ...*seni şaşkırtmasınlar diye onlardan sakın...*

91 Pıllancı, *a. g. e.* , s. 222.

92 Pıllancı, *a. g. e.* , s. 222.

93 Bulaç, *a. g. e.*

94 Bilmen, *a. g. e.*

95 Yavuz, *a. g. e.*

96 Varol, *a. g. e.*

97 T.D.K. , *Güncel Türkçe Sözlük*, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>.

98 Bulaç, *a. g. e.*

II.10. Sözcük ve Sözcük Öbeklerinin Yerinde Kullanılmamasından Doğan Anlatım Bozuklukları

Cümlede kelimelerin, kelime gruplarının uygun olmayan yerlerde bulunması, önce gelmesi gereken unsurların sonra, sonra gelmesi gerekenlerin önce kullanılmasına sıra yanlışlığı denir.⁹⁹ Bir başka deyişle, cümle içinde sözcükler, bulunması gereken yerde bulunmazsa anlam karışıklığı/karmaşası, anlatım bozukluğu ortaya çıkar, anlamda belirsizlik meydana gelir.¹⁰⁰ *İzinsiz sınıftan çıkılmaz, yerine sınıftan izinsiz çıkılmaz; yeni eve gelmişti, dinleniyordu, yerine, eve yeni gelmişti, dinleniyordu, demeliyiz.*¹⁰¹

Cümlelerin sonunda bulunması gereken yüklem yerini lüzumsuz olarak değiştirmek de anlatım bozukluğuna yol açan bir hatadır. Konuyla ilgili vereceğimiz örnekler, meallerdeki hataları somut bir şekilde görmemize vesile olacaktır.

Tevbe – 7: *Allah'a ortak koşanların Allah katında ve Resülü yanında bir ahdi nasıl olabilir?*¹⁰²

Katında ve *yanında* kelimelerinden sadece bir tanesi tercih edilmeli ve bir defa kullanılmalıdır. *Katında* ve *yanında* kelimeleri dışında başka bir kelime de tercih edilebilir.

Nasıl kelimesinin cümledeki yerinin doğru olmadığını düşünüyoruz. *Nasıl* kelimesi, *ahdi* kelimesinden önce zikredilmelidir ki cümle ünlem bildiren bir ifadeye dönüşerek sözü edilen şeyin imkânsızlığını vurgulayabilsin. Mevcut cümlede, daha çok, bulunduğu varsayılan bir ahdin niteliği ön plana çıkmaktadır. Doğru kullanım şu şekilde olabilir: Allah'a ortak koşanların, O'na ve Resulüne göre nasıl geçerli bir ahdi olabilir ki? ...

Tebbet – 3: *O, bir alevli ateşe girecektir.*¹⁰³ *O bir alevli ateşe yaslanacak.*¹⁰⁴ *O, bir alevli ateşe girecek.*¹⁰⁵

Bu çevirilerde *bir* kelimesi için belirlenen yer doğru değildir. *O, alevli bir ateşe girecektir.* Şeklindeki tasarımın daha anlaşılır ve doğru olduğunu düşünüyoruz.

99 Kavruk ve diğerleri, *a. g. e.*, s. 132.

100 Pilancı, *a. g. e.*, s. 227.

101 Kavruk ve diğerleri, *a. g. e.*, s. 132

102 D.İ.B., *a. g. e.*

103 D.İ.B., *a. g. e.*

104 Elmalılı, *a. g. e.*

105 Yavuz, *a. g. e.*

II.11. Olumlu ve Olumsuz Yargıların Birlikte Kullanımından Doğan Anlatım Bozuklukları

Olumlu ve olumsuz yargıların birlikte kullanıldığı cümlelerde yargıların birbirine karışmamasına dikkat edilmelidir. Genellikle virgülle, noktalı virgülle; *ve, ama, fakat, ancak* gibi bağlaçlarla birbirine bağlanan; düşüncelerin art arda sıralandığı sıralı cümlelerde olumlu ve olumsuz yargıların birbirine karıştığı görülür. Aşağıdaki örnekler üzerinde yapacağımız incelemeler, konunun daha net bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. *Düşüncelerinde ısrarlı ama inatçı değildi.* Bu cümlede, *değildi* yüklemi *inatçı* kelimesiyle birlikte, *ısrarlı* kelimesinin de yüklemi olmuştur. Bu durumdaki bir cümlede anlamın açık olduğunu söylemek mümkün değildir. Oysa cümleyi kuralına uygun olarak şu şekilde kurduğumuzda durum, olumlu bir şekilde değişecektir: *Düşüncelerinde ısrarlıydı ama inatçı değildi. Tereyağı, tam sağlıklı ve yaşlı olmayan kimselerce yenmelidir,* cümlesinde de anlatım bozukluğu vardır. Zira *tam sağlıklı* ve *yaşlı olmayan* sözlerinden, maksadı aşacak şekilde *sağlıksız* ve *genç* anlamları çıkmaktadır. Oysa böyle bir cümleyi kuran kişinin kastettiği şey bu değildir. Cümle, *tereyağı tam sağlıklı ve genç kimselerce yenmelidir,* şeklinde doğru olarak kurulsaydı, konuşanın amacıyla uyumlu olacaktı.¹⁰⁶ Bu konuya şu çeviriyi örnek verebiliriz.

Âl-İ İmrân-10: *Şüphesiz, inkâr edenlere, ne malları, ne de evlatları Allah'a karşı hiçbir fayda sağlar. Onlar ateşin yakıtıdır.*¹⁰⁷

Aynı cümle ve bağlamda olumsuzluk bildiren *hiçbir* kelimesinden sonra, olumluluk belirten *fayda sağlar* ifadesini kullanmak doğru değildir. Çünkü *hiçbir... sağlar* şeklindeki eşleştirme, olumluluk ve olumsuzluk bildiren iki ifadenin aynı kontekste kullanılmasının meydana getirdiği bir uyumsuzluk olarak anlatımı kusurlu hale getirmektedir. Doğrusu şöyle olmalıdır: *Hiçbir fayda sağlamaz.*

II.12. Aykırı Kelime Kullanılması

Aykırı kelime kullanımı, kelimelerin anlamlarını iyi bilmemekten ve yanlış bağlamda kullanmaktan doğan yanlışlıktır. Örneğin *vapur rıhtıma yanaştı,* demek yerine *vapur rıhtıma yaklaştı,* demek yanlıştır.¹⁰⁸ Aşağıdaki çevirilerde de aykırı kelimeler kullanılmıştır:

Al-i İmran - 44: *... Meryem'e hangisi kefil olacak diye zar atarlar-ken sen onların yanında değildin; ...*¹⁰⁹

106 Pilancı, *a. g. e.* , s. 226.

107 D.İ.B. , *a. g. e.*

108 Kavruk ve diğerleri, *a. g. e.* , s. 129.

109 Yüksel, Edip, *Mesaj: Kur'an Çevirisi*, Ozan Yay. , İstanbul, 2000.

Yukarıdaki ayette, mabetteki görevlilerin/din adamlarının Meryem'in bakımını üstlenecek kişiyi belirlemek amacıyla kutsal metinleri yazdıkları kalemlerle yahut oklarla çektikleri kuradan bahsedilmektedir.¹¹⁰

Kur'a, iki veya daha fazla aday arasında bir sıralama, bir ayırma yapılabacağı zaman her birinde bir tek ad yazılı kâğıtları bir araya getirip karıştırdıktan sonra birini çekme veya özel bir bilgisayar yazılımıyla adları belirleme, sıralama, ad çekme demektir. Bu işleme ise *kura çekmek* denir.¹¹¹

Türkçede, *zar atmak*, *zar almak*, *zar gelmek*, *zar kesmek*, *zar tutmak* gibi ifadeler bulunmakla beraber bunların hiç biri malum *kura çekmek* işlemi için kullanılmamaktadır.¹¹² Bu nedenle *zar atmak* ifadesinin doğru bir tercih olmamakla kalmayıp, aykırı kullanım örneği olduğunu da söyleyebiliriz.

Câsiye – 5: *Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten bir rızık indirip de onunla yerküreyi ölümünden sonra hayata kavuşturmasında...*¹¹³

Yerküre kelimesinin doğru bir tercih olmadığını düşünüyoruz. Çünkü *yerküre*, üstünde yaşadığımız gök cismi, yer, yer yuvarı, yer yuvarlağı,¹¹⁴ gibi anlamlara gelmektedir. Yani *yerküre*, bir gök cismi olarak dünyanın tümü için kullanılan bir terimdir. Bunun yerine *yeryüzü* kelimesi tercih edilseydi, maksat hâsıl olurdu. Zira *yeryüzü* sözcüğü, yer kabuğu, dünya,¹¹⁵ yeryuvarlağının dış kesimi, yer yuvarlağının yüzeyi,¹¹⁶ gibi anlamlara gelmektedir. Görüldüğü gibi *yeryüzü*, kürenin bir bölümü olup canlıların yaşadığı kısım için kullanılan bir terimdir.

Bilgi yanlışlığı nedeniyle *yerküre* ile *yeryüzü* kelimelerinin karıştırıldığı bu çevirideki anlatım bozukluğunu gidermek amacıyla kullanılması gereken kelimenin *yerküre* değil, *yeryüzü* olduğunu düşünmekteyiz.

Sonuç

Bu makaleden çıkarılabilecek sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

- * Birçok meali kapsayan bu çalışmada, anlam ve anlatım bozukluklarının birçok türüyle karşılaştığımızı söyleyebiliriz.
- * Türkçe meallerde, daha çok kaynak dilin cümle kurgusunun ve gramer yapısının öncelendiğini; anlamın ikinci plana itildiğini

110 Taberî, a. g. e., III/266. Beyrut, 2009.

111 TDK, *Sözlük*, Ankara, 2009.

112 TDK, *Sözlük*, Ankara, 2009; Ayverdi, a. g. e.

113 Öztürk, Y.N., a. g. e.

114 T.D.K., <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; *Güncel Türkçe Sözlük*.

115 T.D.K., <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; *Güncel Türkçe Sözlük*.

116 T.D.K., <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*; *Gökbilim Terimleri Sözlüğü*.

ve bu durumun birçok hatanın temel sebebi olduğunu söylemek mümkündür. Oysa Arapça ile Türkçe hem köken hem de yapı yönünden yakınlığı bulunmayan iki farklı dildir. Arapçadan Türkçeye çeviri yaparken uyulması gereken kurallar, hedef dilin yani Türkçenin kurallarıdır. Bu gerçeği göz ardı edip Arapçanın kurallarına göre Türkçe meal yazılmaya kalkışıldığı için çok sayıda anlatım ve anlam bozukluğu ortaya çıkmıştır.

- * Çeviri sürecinde, cümle kurgusunda meydana gelmesi muhtemel değişiklikler, kaynak metinden uzaklaşmak veya anlamı tahrif olarak değerlendirilmemelidir. Zira anlamı taşıyan unsurlar, salt cümlelerin şekilleri değil, kelime seçimi ve söz dizimindeki isabetli tercihlerdir.
- * Kanaatimizce meallerdeki yanlışların ana sebeplerinden biri, Türkiye'de yapılan Kur'an çevirilerinin, bireysel ya da genel geçer bir sistematikten yoksun olmasıdır. Mütercimlerin, baştan sona bağlı kaldıkları tutarlı bir yöntemden söz etmek zordur. Bu durumun, birçok olumsuzlukla beraber disiplinsizliğe/tutarsızlığa da yol açtığı söylenebilir.
- * Türkçe meallerdeki anlatım ve anlam bozukluklarının diğer önemli bir sebebi redaksiyon eksikliğidir. Mealler, dil konusunda yetkin kişi veya kuruluşlar tarafından redakte edilse, karşılaştığımız hatalar asgari düzeyde kalacaktır.
- * Kur'an metnini, ikinci bir dile çevirirken dikkat edilmesi gereken konulardan biri genel muhatap düzeyidir. Kur'an-ı Kerim, toplumun sadece belli bir kesimine inmediği için, herkesin istifade edebileceği vasat bir üslupla tercüme edilmelidir. Nitekim Kur'an'ın dil ve üslubu ilk muhatapların rahatlıkla anlayabilecekleri bir düzeydedir. Meallerin böyle bir özelliğe sahip olmadığını söyleyebiliriz.
- * Diğer önemli bir husus, çevirisi yapılan metnin Kur'an-ı Kerim olmasıdır. Kur'an-ı Kerim herhangi bir metin değildir. Herhangi bir kitabın ya da metnin çevirisinde yapılacak hatalarla Kur'an-ı Kerim'in çevirisinde yapılacak hataların doğuracağı sonuçların aynı olmayacağı açıktır.
- * Her çevirinin ilk okuyucusu doğal olarak mütercimin kendisidir. Mütercim, çeviriyi okurken, ürettiği cümle ve pasajların ne anlama geldiğini ya da herhangi bir anlama gelip gelmediğini, okuyucu pozisyonuna girerek öncelikle kendisi test etmelidir. Böyle yaptığında, yazdığı birçok cümleyi muhtemelen gözden geçirip değiştirme gereği duyacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Hasan, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitabevi, Konya, 1999.
- Aksoy, Ömer Asım, *Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş. İstanbul.
- Aksoy, Ömer Asım, *Dil Yanlıları*, Öğretmen Yay. , İstanbul, 1991.
- Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Kılıç Kitabevi, Ankara, Tarihsiz.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2008.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2008.
- Beğavi, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud, *Mealimü't-Tenzil*, Daru's-Selam, Suudi Arabistan, t.y.
- Beydavi, Abdullah b. Ömer, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 2008.
- Bilgin, Abdulcelil, *Kur'an'da Deyimler ve Kur'an'ın Anlaşılmasındaki Rolü*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003.
-, *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşafı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2008.
-, *Kur'an Meallerindeki Anlatım Bozuklukları*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2012.
-, *Kur'ân-ı Kerim'i Türkçe Çevirilerinden Okurken Karşılaştığımız Anlama ve Algılama Eksikliklerinin Temel Nedenleri, Dinî Ve Felsefî Metinler Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama Ve Algılama Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt: 2*, Editör: Bayram Ali Çetinkaya, Sultanbeyli Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayın No: 8, İstanbul, 2012.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli Âli'si*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.
- Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Çıra Yayınları, İstanbul, 2009.
- Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, Naşiri: Mürşid ÇANTAY, İstanbul, 1990.
- Davudoğlu, Ahmed, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meali*, Çelik Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz.
- D.İ.B. , Altuntaş, Halil-Şahin, Muzaffer, *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, D. İ. B. , Ankara, 2007.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Eliacıık, R. İhsan, *Yaşayan Kur'an: Türkçe Meal/Tefsir*, İnşa Yayınları, İstanbul, 2007.
- Elmalılı, Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, İslamoğlu Yay. , Hazırlayan ve Notlandıran: Dücane Cündioğlu, İstanbul, 1993.
- er-Razi, Fahru'd-Din, *et-Tefsîru'l-Kebîr/Mefatihü'l-Ğayb*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Lübnan, 2009.
- Eryarsoy, Beşir-Ağırakça, Ahmed, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Buruc Yayınları, İstanbul, 1997.
- Esed, Muhammed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)* Terc. : Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 2002.

- et-Taberî, Muhammed İbn-i Cerir, *Camiü'l-Beyan fi Te'vili'l Kur'an*, Daru'l Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2009.
- Gencan, Tahir Necat, *Dilbilgisi*, Ayraç Yay. , Ankara, 2001.
- Hayrat Neşriyat İlmî Araştırma Merkezi Meâl Heyeti, *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali*, Hayrat Neşriyat, İstanbul, 2001.
- İbn-i Kesir, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, *Muhtasar-u Tefsir-i İbn-i Kesir*, İhtisar ve Tahkik: M. Ali es-Sabuni, Daru'l-Kalem, Beyrut, 1986.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay. , Ankara, 1999.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, T. D.K. Yay. , Ankara, 1992.
- Öztürk, Mustafa, *Kur'an-ı Kerim Meali, Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, OTTO, Ankara, 2008.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an-ı Kerim Meâli (Türkçe Çevirisi)*, Yeni Boyut, İstanbul, 2008.
- Penrice, John, *Kur'an Sözlüğü*, Çev. : Ömer Aydın, İşaret Yayınları, İstanbul, 2010.
- Pilancı, Hülya, *Anlatım Bozuklukları*, pdf. Anadolu Üniv. Yay. <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2272>.
- Piriş, Şaban, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, İlkbahar Yay. , İstanbul, 1998.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> Güncel Türkçe Sözlük.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/> Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/> Toplumbilim Terimleri.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/> Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>, Eğitim Terimleri Sözlüğü.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; Coğrafya Terimleri Sözlüğü; Gökbilim Terimleri Sözlüğü.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; Orta Öğretim Terimleri Kılavuzu.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>; Su Ürünleri Terimleri Sözlüğü.
- T.D.K. <http://www.tdkterim.gov.tr/Tarih> Terimleri Sözlüğü.
- T.D.V. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, T.D.V. Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Haz. : Kurul, Ankara, 1993.
- Ünal, Ali, *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim Ve Açıklamalı Meali*, Define Yay. , İstanbul, 2007.
- Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. , İstanbul, 2002.
- Varol, Ahmet, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Madve Yay. , İstanbul, 1997.
- Yavuz, A. Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âli'si*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1974.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meali*, Işık Yay. , İstanbul, 2002.
- Yüksel, Edip, *Mesaj: Kur'an Çevirisi*, Ozan Yay. , İstanbul, 2000.
- Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşaf an-Hakaiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucuh'i't-Te'vil*, Tahkik ve Tahric: Adurrezak el-Mehdi, Dar-u İhya-i Türesi'l Arabî, Beyrut, 1997.